

PROOST JOHANN VON DER PORTZEN (ca. 1515-1577)

Dirk d'Engelbronner

Huis Neersdonk bij het plaatsje Vorst

Johann von der Portzen (Jan van der Porten), één van de drie zonen¹ van Arnold von der Portzen en Sibilla Franzois von Neersdom, werd geboren rond 1515 op Huis Neersdonk.

Hij trad in de Premonstratenzer abdij Hamborn in en legde daar zijn geloften af. Hij diende korte tijd als pastoor in een klooster in Wied voordat hij in 1555 door 21 kanunnikessen tot **proost** werd gekozen van het **adellijke vrouwenklooster St. Gerlach bij Houthem**.

Johann werd niet genoemd in enige testamenten of akten van zijn ouders Arnold en Sibilla omdat hij als geestelijke geen aanspraak maakte op familiebezit.

Een brief uit 1562 van zijn broer Jacob² bleek cruciaal om Johann zijn juiste plek in de Von der Portzen stamboom te zetten. Jacob draagt in deze brief "*mein geliebter brueder herr Johan van der Portz, probst zu Sanct Gerlach*" voor om het Ilfeldse klooster, dat zich in 1546 bekeerde tot het protestantisme, weer in handen van de katholieke Premonstratenzer Orde te krijgen.

Ondanks zijn geestelijke status lijkt Johann een vrouw te hebben ontmoet en in elk geval één kind te hebben gekregen.

Een glas-in-loodraam in het klooster Steinfeld toont een alliantiewapen met zijn familiewapen, gelijkend op dat van zijn broer Jacob en vermeerderd met een ster tussen de adelaarsvleugels.

wapentekening³

---

1 Jacob, Johann en Dietrich

2 Zeitschrift des Harz-Vereins für Geschichte und Alterthumskunde, Volumes 26-27-Westfalen. Versuch der Prämonstratenser, Ilfeld wieder zu beseßen door Ed. Jacobs, 1893.

3 Der Ritterbürtige Landständische Adel des Grossherzogthums Niederrhein - Arnold Robens

Dit alliantiewapen suggereert een persoonlijke verbintenis die in die tijd als een concubinaat (ongetrouwd samenwonen) werd aangeduid. Het was niet ongebruikelijk dat geestelijken een relatie of kinderen hadden, hoewel het formeel verboden was.

Johann v.d. Portzen

Johannes leefde in een turbulente periode van religieuze conflicten, de Reformatie en Contrareformatie, wat grote invloed had op zijn leven en werk. Als proost van St. Gerlach beschermde Johann het klooster tegen zowel katholieke als protestantse aanvallen.

Toen Willem van Oranje in 1568 Valkenburg innam, slaagde Johann erin het klooster tijdelijk te vrijwaren van verwoesting, mede dankzij een vrijbrief (*saufgarde*) die hij in 1570 verkreeg van de hertog van Alba. Deze vrijbrief beschermde het klooster tegen plunderingen en aanvallen. Op dat moment woonden er 37 nonnen van adellijke afkomst in St. Gerlach.

Door aanhoudende onrust brandde het klooster St. Gerlach echter af, waardoor Johann mogelijk vluchtte naar het klooster Engelpport in Cochem aan de Moezel. Dit klooster werd ook wel *Porta Angelica* genoemd, wat in de overlevering mogelijk verbasterd werd tot *Angliae* (Engeland). Vier maanden later, in 1575, werd Johann "*om wettige redenen*" afgezet als proost. Hij weigerde de kloosterpapieren (charters en bescheiden) - die hij uit vrees der oorlogsgevaaren in veiligheid had gebracht - terug te geven, wat leidde tot dwangmaatregelen door de nieuwe proost Erasmus Ghoye en wereldlijke autoriteiten.

De precieze reden voor zijn afzetting is onbekend, maar er wordt in het tijdschrift "*Harzvereins für Geschichte und Alterthumskunde*" gesuggereerd dat hij de rijkdommen van het klooster zou hebben gebruikt voor persoonlijke luxe. Hiervan is echter geen bewijs gevonden.

Na zijn afzetting keerde Johann terug naar het klooster Hamborn, *ad suum monasterium relegasse*, waar hij twee jaar later, in 1577, overleed. De nakomelingen van Johann werden protestant. Hoewel er geen bewijs is dat Johann al protestant werd, blijft het mogelijk dat dit in zijn laatste jaren gebeurde en mogelijk een rol speelde in zijn afzetting. Zijn broer Jacob⁴ bleef in ieder geval katholiek en erfde Huis Neersdonk.

Johann werd opgevolgd door de bekende proost Erasmus Ghoye⁵, die proost was van 1575 tot aan zijn dood te St. Gerlach op 5 juli 1612.

Bron

Dirk d'Engelbronner : Wie was Stamvader Johann Von der Portzen? (Manuscript) – Wasenaar, dec. 2024

---

4 Jacob was kurkölnischer Amtsverwalter te Kempen en later statthalter en erfde Huis Neersdonk. Jacob was getrouwd met Agnes von Neukirchen

5 Houthem.info/pages/lijs van proosten.htm